

TAISTELU TUULIMYLLYJÄ VASTAAN

TIETO JA OIKEUTTAMINEN KAHDEN LÄNSI-LAPIN LUONNONVARAKIISTAN HALLINNASSA

Sanna Hast

ABSTRAKTI

Luonnonvarakiistojen estämisen edellytyksenä pidetään vuorovaikutteisuuteen perustuvaa suunnittelua ja päätöksentekoa. Tämän artikkelin aiheena on osallistava suunnittelu ja laajemmin erilaisten tietojen rooli ja oikeuttaminen luonnonvarojen hallinnassa sekä siihen liittyvässä päätöksenteossa. Osallistavan suunnittelun ydinongelma ei koske ainoastaan asianosaisten laaja-alaista osallistumista, vaan keskeisesti sitä, mitä lopulta luetaan ja oikeutetaan tiedoksi elinympäristöstä. Kiistoissa tieto ja tavoitteet yhdistyvät ja toiminnan yleistä hyväksyntää haetaan oikeuttamalla näkökulmat tietyn tavoin. Tarkastelen tietoa ja sen oikeuttamista ympäristön hallinnassa kahden ympäristönkäyttöön liittyvän prosessin kautta julkisen oikeuttamisen analyysin (JOA) avulla. Tarkastelemani tapaukset ovat Muonion kunnan ja Metsähallituksen välinen metsäkiista sekä Mielmukkavaaran tuulivoimalahanke. Tapausten aineistona on käytetty haastatteluja, lehtiartikkeleja ja asiakirjoja. Käsittelen tapausten kautta sitä, miten julkisen oikeuttamisen avulla 1) luonnonvarakiistoja prosessoidaan ja 2) kuinka erilaista tietoa tuodaan mukaan päätöksentekoon. Analyysin tulosten perusteella teen johtopäätöksiä osallistavan suunnittelun toimivuudesta tietokäytäntönä sekä osoitan, että viralliset osallistamisen prosessit huomioivat puutteellisesti paikallista kokemuksellista ja käytännöllistä tietoa. Tämä aiheuttaa ristiriitoja ja konflikteja luonnonvarojen käytössä.

Avainsanat: Julkinen oikeuttaminen, julkisen oikeuttamisen analyysi, luonnonvarakiista, osallistava suunnittelu, tieto.

JOHDANTO

Luonnonvarojen käyttöä on läpi historian leimannut kilpailu, ristiriitaiset intressit ja konfliktit. Ympäristön- ja maankäytön-suunnittelulla pyritään sovittamaan yhteen eri intressejä ja saavuttamaan kestävämpää ympäristön käyttöä. Erilaiset osallistavat ja vuorovaikutteiset suunnittelumenetelmät osana maankäytön suunnittelua ja hallintaa ovat lisääntyneet viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. Konfliktien estämisen edellytyksenä pidetään juuri suunnittelun vuorovaikutteisuutta: avoimuutta, vuoropuhelua,

osallistumista ja osallisten varhaista kuulemistä, eli neuvotteluun perustuvaa suunnittelua ja päätöksentekoa (esim. Peltonen ym. 2006; Alastalo & Åkerman 2011). Osallistumista omaa ympäristöä koskevaan päätöksentekoon pidetään myös demokraattisen yhteiskunnan peruseriaatteena (Suomen perustuslaki 1999/731 20§, Finlex 1999). Useat empiiriset tutkimukset kuitenkin osoittavat, että osallistava tai vuorovaikutteinen suunnittelu ei useinkaan edesauta ristiriitojen yhteensovittamista, vaan pikemminkin vahvistaa ja nostaa erimielisyyksiä kärkevämmin esiin

(esim. Raitio 2003; 2008; Kyllönen & Raitio 2004; Ratamäki 2009; myös Alastalo & Åkerman 2011; Bäcklund 2002). Kiistojen ytimessä ovat kysymykset *osallisuudesta* ja *tiedosta*. Ei ole itsestään selvää, ketkä ovat osallisia, kun ympäristön käytöstä päätetään. Kenen tieto tai asiantuntijuus on relevanttia? Ja miten osallisten paikallista ja kokemuksellista tietoa saataisiin mukaan päätöksentekoon tasapainoisemmin suhteessa niin sanottuun asiantuntijatietoon? (Ks. Saaristo 2000; Peuhkuri 2004; Bäcklund, Häkli & Schulman 2002; Bäcklund 2007; Leino 2008.) Miten ympäristönkäytön suunnittelua ja hallintaa pitäisi kehittää, jotta lukkiintuneet konfliktit voitaisiin välttää ja pahimmat ristiriidat olisivat yhteen sovitettavissa?

Lähtökohtani on tarkastella ympäristöhallinnointiin liittyvää osallistavaa suunnittelua *tietokäytäntönä*: ideaalisella tasolla se on toimintaa, jossa osalliset vuorovaikutuksellisesti pyrkivät tiettyssä aikaan ja paikkaan sidotussa tilanteessa muodostamaan ja oikeuttamaan oman tietämisen tapansa. Se on myös hallinnollinen ja poliittinen prosessi, joka pyrkii tuottamaan ja prosessoimaan tietoa päätöksenteon tueksi. (Ks. Alastalo & Åkerman 2011, 27.) Tulkitsen osallistavan suunnittelun siis hallinnollisena prosessina, jota ohjaavat lainsäädäntö ja/tai vakiintuneet hallinnolliset käytännöt ja jonka tavoite on tuottaa ja yhteensovittaa tietoa jostakin paikallisesta ympäristöstä ja olosuhteista. Tällöin kyseeseen tulevat niiden ihmisten kokemukset, näkemykset, tarpeet ja intressit, joiden elinympäristöä päätöksenteko koskee. Osallistavan suunnittelun ydinongelma ei siten koske ainoastaan asianosaisten laaja-alaista osallistumista vaan keskeisesti sitä, mitä lopulta luetaan ja oikeutetaan tiedoksi elinympäristöstä.

Ympäristöä koskevaa tietoa liitetään oman toiminnan ja tavoitteiden oikeuttamiseen niin vakiintuneissa osallistavissa prosesseissa kuin näiden ulkopuolella, erilaisen suoran vaikuttamisen tai muun julkisen toiminnan kautta. Erityisesti kiistatilanteita ratkottaessa kysymys relevantista tiedosta tarkentuu siihen, miten ja millainen tieto onnistutaan *oikeuttamaan* merkitykselliseksi päätöksenteon kannalta. Näin ollen kiistoissa tieto ja tavoitteet yhdistyvät ja

toiminnan yleistä hyväksyntää haetaan tukeutumalla *oikeuttamisen maailmoihin* (Boltanski & Thévenot 2006; 1999; Thévenot, Moody & Lafaye 2000). Tulkitsen osallistavan suunnittelun osaksi sitä laajempaa julkista areenaa, jolla (vähintäänkin potentiaalisesti) keskenään ristiriidassa olevat erilaiset ympäristöön sidotut tietämisen tavat ja tavoitteet kohtaavat ja ”kamppailevat” ja jolla myös näiden eri näkökulmien oikeuttamista ja niiden välistä kompromissien rakentamista tapahtuu. Tarkasteluni kohde ei siksi ole suoraan pelkkä osallistaminen virallisena prosessina, vaan erityisesti erilaisten tietojen rooli ja merkitysten oikeuttaminen luonnonvarojen hallinnassa ja siihen liittyvässä päätöksenteossa laajemmasakin mielessä. Oikeuttamisen maailmojen teoria puolestaan mahdollistaa tällaisten sosiaalisten ristiriitatilanteiden tarkastelun: eri osapuolten näkökulmien erittelyn ja esiin tuomisen.

Tarkastelen tietoa ja oikeuttamista ympäristön hallinnassa analysoimalla kahta ympäristönkäyttöön liittyvää prosessia. Tarkastelemani tapaukset ovat Muonion kunnan pohjoisosissa vuosien 2006–2007 taitteessa käyty metsäkiista sekä Mielmukkavaaran tuulivoimalahanke (hanke ollut vireillä syksystä 2008). Molempiin tapauksiin liittyy kansalaisten osallistamista ja tiedon tuottamista päätöksenteon tueksi. Osallistamisesta huolimatta Muoniossa on kunnan pohjoisosien maankäytön kohdalla toistuvasti ajautettu kiistoihin, ja molempien tapausten maankäyttöhankkeet ovat toistaiseksi kaatuneet. *Julkisen oikeuttamisen analyysin* (JOA) (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011) avulla nostan näkyviin kiistoissa ilmenivät oikeuttamisen maailmat, ja sitä kautta tuon esille kiistoissa esiintyviä erilaisia tietoja ja tietämisen tapoja, jotka kiinnittyvät paikallisella tasolla luontoon ja maisemaan. Esittelen seuraavaksi tarkemmin teoreettisen tulokulman ja menetelmän sekä tapaukset ja aineiston. Tämän jälkeen siirryn analyysiosioon, jossa julkisen oikeuttamisen analyysin sekä oikeuttamisen maailmojen teoriaan nojautuen erittelen tapausten kulun. Käsittelemme tapausten kautta sitä, miten julkisen oikeuttamisen avulla luonnonvarakiistoja prosessoidaan ja erilaista tietoa tuodaan mukaan pää-

töksentekoon. Analyysin tulosten perusteella teen johtopäätöksiä osallistavan suunnittelun toimivuudesta tietokäytäntönä. Lopuksi pohdin, miten oikeuttamisen maailmojen teorian avulla luonnonvarojen käyttöön liittyviä hallinnan prosesseja voisi paremmin ymmärtää ja kehittää.

TIETO JA OIKEUTTAMINEN LUONNONVARAKIISS-TOISSA

Oikeuttamisen maailmojen teoria (Boltanski & Thévenot 2006; 1999; Thévenot, Moody & Lafaye 2000) luo kategorisen jäsenyyksen niin arkielämän kuin poliittisten kiistojen oikeuttamisprosessien perusteista. Tavoitteena on jäsentää niitä erilaisia ja yleisiä (eli julkisia) oikeuttamisen tapoja ja arvoperusteita, joihin kiistatilanteissa turvaututaan ja joihin vedotaan, kun selitetään ja tulkitaan kiistan vastapuolen argumenttia, kiistaa itsessään sekä omaa asemaa kiistan osana. Kiistan eri osapuolten esittämät oikeutusargumentit ovat toimintaa, joka rakentuu asioiden, ideoiden ja sanojen ketjuista. Niinpä kiistan keskeisiä osia ovat myös sen materiaaliset ja elolliset ulottuvuudet, joita nostetaan eri tavoin tärkeiksi riippuen siitä, minkä oikeuttamismaailman kielelle ne luokitellaan (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 38). Jokaista oikeuttamismaailmaa kuvastaa jokin keskeinen hyve tai arvo, jonka tavoittelu tekee toiminnasta arvokasta ja oikeutettua:

Inspiraation maailmaa määrittelee (uskonnollisen kaltainen) omistautuminen jollekin asialle ja toisaalta itsenäisyys ja luovuus tämän tavoittelussa.

Kodin maailmassa keskeiseen asemaan nousevat henkilökohtaiset suhteet, perinteet, syntymässä annetut asemat, hierarkiat ja perinteisten elämäntapojen vaaliminen.

Maineen maailmassa arvokasta on mahdollisimman monelta ihmiseltä saatu tunnustus. Arvokkaita henkilöitä ovat mielipidejohtajat tai muut tunnetut henkilöt. Siten heidän kannattamansa teot tai toimenpide-ehdotukset ovat tämän maailman sisällä parhaita.

Kansalaisuuden maailman arvoja ovat solidaarisuus, tasa-arvo, yhteinen hyvinvointi ja kan-

san tahto. Arvokkaita toimijoita ovat kollektiivit ja arvokkaita asioita yhdessä hyväksytyt sopimukset.

Markkinoiden maailman arvo mitataan rahassa, henkilön arvo vastaavasti omaisuuden kautta; tekojen ja instituutioiden arvo sen mukaan miten hyvin ja tehokkaasti ne tuottavat materiaalista hyvää.

Teollisen maailman ylimpiä arvoja ovat tehokkuus, siihen johtava suunnittelu, sääntely ja (tieteellinen) asiantuntemus.

Ekologian maailmassa arvokkaita ovat teot, jotka ovat sovittavissa yhteen ympäristönsuojelun tavoitteiden (luonnon ja sen monimuotoisuuden suojelun) kanssa.

Oikeuttamisen maailmoja yhdistää se, että ne ovat yleisyytensä vuoksi kaikkien ymmärrettävissä ja siten ristiriitatilanteessa osapuolten ainakin osin tunnistettavissa ja käytettävissä. Siksi ne tarjoavat mahdollisuuden julkiseen keskusteluun, yhteisymmärryksen etsimiseen sekä maailmojen yhdistelemiseen. (Boltanski & Thévenot 2006; 1999; Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011.)

Kiistatilanteessa jokainen julkisesti esitetty arvostelu tai vaade voidaan palauttaa johonkin näistä keskenään yhteismitattomista oikeuttamisen maailmoista ja niiden keskeisiin arvoihin. Jokaisesta oikeuttamisen maailmasta katsoen voi arvostella toista oikeuttamisen maailmaa. Maailmat ovat keskenään siinä mielessä yhteensopimattomia, että yhtä ei voi palauttaa toiseen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei konkreettisissa tilanteissa olisi mahdollista kommunikoida, arvioida kyseessä olevaa tilannetta ja etsiä ratkaisua. Päinvastoin, oikeuttamisen maailmojen teoria tarjoaa oivallisen pohjan eritellä kiistatilanteiden kulkua ja niistä löytyviä oikeuttamisen maailmojen yhdistelmiä. Tämän vuoksi teoria onkin omimmillaan empiirisessä tapaustutkimuksessa. (Wagner 1999, 342–343.) Sitä on myös kehitelty eteenpäin sosiologisenä tutkimusmenetelmänä, *julkisen oikeuttamisen analyysinä* (JOA) (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011).

Oikeuttamisen maailmojen kategorisuus ja keskinäinen yhteensopimattomuus vaikuttaa aluksi kankealta, mutta ei empiriaan vietyinä

kuitenkaan ole sitä. Konkreettisessa kiistatilanteessa oikeuttamisia esittävät osapuolet yhdistelevät maailmoja eri tavoin painottaen sen mukaan, miten tulkitsevat tilanteen eri ulottuvuuksia. Teoria tarjoaa viitekehyksen, jonka avulla empiriistä aineistoa voi tulkinnallisesti jäsenellä. Esimerkiksi yllä esitetyn mukaisesti *kansalaisuuden* maailman yleisiä arvoja ovat solidaarisuus, tasa-arvo, kollektiivisuus sekä yhteinen hyvinvointi. Yhteisen hyvän tai niin sanotun yleisen edun arvokkaana pitäminen tekee *kansalaisuuden* maailmasta varsin monimerkityksisen ja -tulkintaisen. Sitä on pidetty myös eräänlaisena ”kattokäsitteenä” (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 46) muille oikeuttamisen maailmoille. Olen tulkinnut aineistossa keskeiseksi nousevan työllistyvyyspuheen liittyvän *kansalaisuuden* maailmaan silloin, kun se puheessa kiinnitettiin kansalaisen oikeuteen harjoittaa elinkeinotoimintaa tai yleisesti hyväksytyyn ajatukseen, jonka mukaan työllisyyden edistäminen tuottaa kollektiivista hyvinvointia. Niiltä osin kun työllistäminen kytkettiin suoraan toimeentulon ansaitsemiseen, olen liittänyt sen *markkinoiden* maailman alaisuuteen.

Oikeuttamisen maailmojen käyttö toiminnan oikeuttamisessa ei kuitenkaan ole ”pelkkää puhetta” vaan liittyy olennaisella tavalla siihen, mitä milloinkin, ja erityisesti kiistatilanteessa, pidämme ”oikeana tietona”. Käsitteemme maailmasta aukenee toiminnan kautta ja on suhteessa siihen, mikä rajataan hyväksi. Siten tieto ja tietäminen kietoutuvat verkostoihin, todellisuuden moninaisuuteen, ja näyttäytyvät juuri toiminnassa, käytäntöjen kautta. (Thévenot 2011; 2002.) Tulkitsen siis tiedon ja tietämisen aktiivisina tekoina, joissa suhde kyseessä olevaan asiaan rakentuu; rakentunut tieto ei tässä mielessä ole riippumatonta arvoista ja merkityksistä. Myös tieteellinen tieto pohjautuu ja tuotetaan pitkälti vakiintuneissa käytännöissä: *tietokäytännöissä*. Tietoa muodostuu tutkimuksenteon rutiineissa, ei tietävän (irrationaalisen) subjektin ja objektin neutraalissa havainnoinnissa, vaan prosesseissa, joissa niin tiedon subjekti kuin objekti rakentuvat vuorovaikutuksessa toinen toisensa suhteen. (Alastalo & Åkerman 2011, 27–28.)

Konkreettisissa ympäristön hallinnointiin

liittyvissä tilanteissa erilaiset luonnontieteis-pohjaiset luokittelujärjestelmät pitkälti määrittelevät ja rajaavat sitä, mikä on pätevää ja tarpeellista tietoa. Luokitukset tekevät tiedosta helposti kommunikoitavaa, varastoitavaa, vertailtavaa ja seurattavaa, mutta samalla ne yksinkertaistavat ja kaventavat tietokäsitystä, eivätkä anna täyttä kuvaa tiedon ja tietämisen (mahdollisista) eri muodoista. (Ks. esim. Leino 2011, 222–223.) Kaupunkiluonnon hallintaa tutkineiden Eveliina Asikaisen ja Ari Jokisen (2008, 51) mukaan noudattamalla luokittelujärjestelmiä instituutiot – kuten kaavoitus, metsänhoito, viheraluesuunnittelu, kaupunkisuunnittelu ja luonnonsuojelu – jaottelevat (kaupunki)maiseman spatiaalisiin luokkiin ennalta määriteltyjen kriteereiden avulla. Luokitukset auttavat arvioimaan ja suunnittelemaan esimerkiksi kunnossapidon tarvetta, mutta samalla ne toimivat maiseman ja luonnon tarkastelun kehyksinä. Siten ne ohjaavat suunnittelijoiden ja kansalaisten huomion kiinnittymään niihin sulkien samalla muita asioita ulkopuolelle. Luokitukset eivät siis toimi pelkästään työskentelyä helpottavina neutraaleina apuvälineinä, vaan vakauttavat luonnon hallinnan kohteeksi; ne muodostavat luonnonhallinnan kulttuurisen perustan ja tuottavat erityislaatuista luontoa.

Osallistavat suunnittelumenetelmät ovat yksi tapa tuottaa tietoa ympäristöhallinnollisen päätöksenteon tueksi. Näissä prosesseissa ympäristöä koskevia tiedollisia väittämiä syntyy ja myös niiden merkitystä arvioidaan. Ympäristönkäyttöön liittyvässä päätöksenteossa käytetään kuitenkin vain osaa tarjolla olevasta tiedosta ja monenlaista tietoa joko sivuutetaan (sitä ei pidetä yhtä relevanttina) tai ohitetaan kokonaan ”ei-tietona”. Valikoiminen eri tietojen välillä on keskeinen osa luonnonvarakiistoja ja laajemminkin ympäristön- ja maankäyttöön liittyvää päätöksentekoa. Tiedon oikeuttaminen on keskeinen osa tätä valikoimista. Kun esittää tiedollisia väittämiä ja näkökulmia kyseessä olevaan asiaan, nojautuu samalla oikeuttamisen maailmoihin. Kiistoja ja päätöksenteon hallinnollisia ja poliittisia prosesseja voi siis tarkastella tiedon ja tavoitteiden oikeuttamisen prosesseina. Erilainen luonnonkäyttöön/ympäristöön liittyvä tietä-

minen ja tieto kiinnittyy oikeuttamisen maailmoihin ja tulee kiistatilanteessa esiin julkisesti esitettyjen oikeuttamisargumenttien ja -vaateiden osana.

Tiedon rooli muodostuu siten keskeiseksi tarkastelemisnani tapauksissa, mutta kyseessä ei ole irrallinen tieto, vaan tieto osana oikeuttamisen tapoja. Kiihastaa käydään siitä, miten luonnonvarojen oikeastaan halutaan käyttää: mitä tavoitellaan ja miten. Koetaanhan hyväksyttäväksi riippuu vastaavasti siitä, mitkä oikeuttamisen maailmat paikallisella tasolla vallitsevat ja miten hyvin hanke saadaan puettua näiden oikeuttamisen maailmojen puheeksi.

TAPAUKSET JA AINEISTO

Empiirisen tapaustutkimuksen kohteet sijoittuvat Länsi-Lappiin, noin 2 500 asukkaan Muonion kuntaan. Muonio kuuluu Tunturi-Lapin seutukuntaan yhdessä Enontekiön, Kittilän ja Kolarin kanssa, ja sitä pidetään yhtenä matkailun positiivisten vaikutusten mallikuntana. Kunnan väestöstä noin 87 % saa toimeentulonsa palvelualoilta, ja matkailun kerrannaisvaikutuksineen arvioidaan työllistävän puolet koko kunnan työvoimasta. Alueella toimii parikymmentä majoitustoimintaa tarjoavaa yritystä sekä useampi kymmen ohjelma- ja muita oheispalveluita ylläpitävää pienyritystä. (Lapin liitto 2010–2011; Muonion kunta 2012.) Tapaustutkimuskohteet sijoittuvat kunnan pohjoisosaan, pinta-alaltaan melko pienelle valtion maa-alueelle ennen Enontekiön kunnanrajaa. Alueella harjoitetaan metsätaloutta, poronhoitoa, ohjelmapalveluihin perustuvaa luontomatkailua, metsästystä ja muuta virkistyskäyttöä.

Ensimmäinen tapauksista on vuosien 2006–2007 taitteessa käyty Muonion metsäkiista, jossa kuntalaiset ja Metsähallitus kiistelivät Mustavaaraan suunnitelluista hakkuista. Metsäkiistan aineistona olen käyttänyt Metsähallituksen Länsi-Lapin luonnonvarasuunnitelmia kaudelle 1999–2008 (Sandström ym. 1999) ja kaudelle 2006–2015 (Hiltunen, Paalamo, Rautiainen & Vaara 2006) sekä lehtiartikkeleja ja Metsähallituksen tiedotteita¹, jotka keskittyvät metsäkiistan tapahtumien

ympäri joulukuun lopulta 2006 maaliskuulle 2007. Lisäksi haastattelin tapahtumien ajalta keskeisiä toimijoita.² Toinen tapaus on Mielmukkavaaraan suunniteltu tuulivoimalapuisto, joka on aiheuttanut ristiriitoja etenkin sen vuoksi, että paikalliset katsovat sen pilaaavan matkailulle tärkeitä maisemia. Aineistona olen käyttänyt lehtiartikkeleja³, haastatteluja⁴ sekä YVA-menettelyyn sisältyviä selvityksiä, YVA-selostusta, ja yhteysviranomaisen lausuntoja.

Olen käyttänyt oikeuttamisen maailmojen teoriaa kehikkona aineistoa jäsennelessäni ja soveltanut JOA:aa niin lehtiartikkeli- kuin haastatteluaineistoonkin. Analyysiyksikkönä toimii julkisuudessa suoritettu *oikeuttamisvaade* eli argumentti, josta on eriteltävissä argumentin esittäjä ja perustelu eli oikeutus. Oikeuttamisvaateen tarkoitus on vaikuttaa julkiseen keskusteluun, ja yksi vaade voi sisältää yhden tai useamman oikeutuksen. Oikeutuksen maailmat esiintyvät siis joko itsenäisinä tai yhdistelmissä ja yhdistelmissä joko rinnakkaisina tai toisesta maailmasta toista tuomiten. (Ks. Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011; Huikuri 2011.)

Olen hyödyntänyt asiakirja-aineistoa tapausten erityispiirteiden, taustojen ja tapahtumien kulun ymmärtämiseen sekä seurantaan. Lehtiartikkeli- ja haastatteluaineiston olen eritellyt niissä esiintyvien oikeuttamisvaateiden mukaan. Määrällinen katsaus lehtiartikkeleissa käytettyihin oikeuttamisiin antaa yleiskuvan siitä, ketkä olivat keskeisiä toimijoita tapauksissa ja mihin oikeuttamisen maailmoihin heidän esittämänsä vaateet painottuivat. Esitettyjen oikeuttamisvaateiden sisältöjen tarkastelu puolestaan on syventänyt käsityksiäni tapahtumien kulusta sekä keskeisinä pidetyistä asioista eri toimijoiden näkökulmista. Haastattelujen perusteella olen edelleen tehnyt huomioita siitä, millä tavoin oikeuttamista tapahtuu, mitkä aiheet puheessa toistuvat ja verrannut käsityksiini, joita olin muodostanut lehtiartikkeliaineiston pohjalta. Olen nostanut esiin haastatteluissa toistuvat teemat sekä argumenteissa käytetyt oikeutukset. Haastattelutilanteessa näkemysten oikeuttamiselle on enemmän aikaa, ja siksi oikeuttamisargumentit toistuvat niissä useita

kertoja. Aina ei ollut yksiselitteistä määritelmää yksittäisen oikeuttamisvaateen tai -argumentin alkua ja loppua. Haastatteluteksteissä esiintyvien oikeuttamisten kvantifiointi yksinään ei tuonut merkittävää lisäinformaatiota, mutta tuki kuitenkin jakoa, jonka olin lehtiartikkeliaineiston pohjalta muodostanut. Haastatteluaineiston merkitys korostui, kun syvensin käsityksiäni näissä tapauksissa esiintyvistä legitimeiksi koetuista arvomaailmoista sekä niistä merkityksistä ja tietämisen eri muodoista, joita paikalliset sitovat Muonion pohjoisosien metsiin ja maisemaan. Erilaiset maisemäkäsitykset muodostuvat tapauksissani yhdeksi esimerkiksi tietämisen moninaisuudesta, jota ympäristön käyttöön liittyy. Aineistosta nousevat käsitykset maisemasta olen kiinnittänyt määrittelyperinteeseen, jossa ei nähdä mielekkääksi erotella toisistaan *kulttuuri-* ja *luonnonmaisemaa*, vaan nämä nähdään erottamattomasti toisiinsa liittyvinä. (Ks. Ingold 2000, 189–199; Jokinen 2004, 29.)

Tarkastelen aluksi molempien tapausten kulua sekä sitä, miten ja miksi julkisen oikeuttamisen avulla 1) metsäkiistaan löydettiin väliaikainen ratkaisu ja 2) tuulivoiman rakentamista Muoniossa vastustetaan. Sen jälkeen pohdin molempien osallistavien prosessien toimivuutta *tietokäytäntöinä* sekä sitä, miten tietoa tuodaan päätöksentekoon mukaan tiedon ja oikeuttamisen maailmojen yhteenkietoutuneisuuden myötä.

JULKINEN OIKEUTTAMINEN JA LUONNONVARAKIISTAN HALLINTA

TAISTELU VIIMEISISTÄ ERÄMAISTA

Muonion metsäkiistalla on pitkä historia. Kiistellyt metsät ovat ainoat jäljellä olevat vanhat metsät Muonion kunnassa Pallas-Ylästunturin kansallispuiston ulkopuolella. Jo 1980-luvulla paikalliset vastustivat hakkuuta ja halusivat säilyttää pohjoiset metsät poronhoidon ja muun luontaistalouden käytössä sekä virkistystarkoituksiin. 1990-luvun lopulla

Metsähallituksen luonnonvarasuunnitelman (Sandström ym. 1999) yhteydessä matkailuyrittäjät nousivat keskeiseen asemaan, kun neuvoteltiin kiisteltujen alueiden hakkuista (Vuontisjärvi, Vittaselkä, Pahtavaara, Mustavaara, Nirrokero, Vuossukkaselkä, ja Tikkaselkä). Tämän jälkeen myös kunta alkoi tukea paikallisia ja matkailuyrittäjiä Metsähallituksen hakkuusuunnitelmia vastaan. Viimeisin kiista käytiin vuosien 2006–2007 taitteessa Mustavaaraan suunnitelluista hakkuista. (Sarkki 2008, 12–17.)

Viimeisintä kiistaa edeltävät Metsähallituksen Länsi-Lapin luonnonvarasuunnitelmat kaudelle 1999–2008 (Sandström ym. 1999) sekä kaudelle 2006–2015 (Hiltunen ym. 2006). Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelun yhteydessä toteutetaan organisaation omia osallistavan suunnittelun menetelmiä (ks. esim. Loikkanen, Simojoki & Wallenius 1997; Heinonen ym. 2004; Hiltunen ym. 2006). Näistä osallistavista prosesseista huolimatta ristiriidat leimahtivat julkisuuteen joulukuussa 2006. Hakkuuta vastustavat kuntalaiset järjestivät Muoniossa luontokeskus Kielan edustalla mielenosoituksen 29.12.2006 (LK 30.12.2006), josta alkanut julkinen tapahtumien sarja päättyi helmikuussa 2007, kun Metsähallitus ja kaksi keskeistä muoniolaista matkailuyrittäjää pääsivät yhteisymmärrykseen. Laadittiin lajissaan ensimmäinen sopimus, jossa matkailuyrittäjät ostivat Metsähallitukselta kymmenen vuoden rauhoitusajan kiistanalaisiin metsiin (LK 28.2.2007; Metsähallituksen tiedotteet 27.2.2007). Yrittäjien maksamaa summaa ei kerrottu julkisuuteen.

Lehtiartikkeleissa hakkuisiin myönteisesti suhtautuvia oikeuttamisvaateita esitettiin 28, joista Metsähallitus oli selvästi keskeisin oikeutusten esittäjä. Metsähallituksen lisäksi hakkuumyönteisiä oikeuttamisvaateita esittivät metsänhoitoyhdistyksen edustajat, tutkijat ja poliitikot. (Taulukko 1.) Esitetyistä Metsähallituksen oikeutuksista (N=18) melkein kaikissa (94%) nojattiin *teollisen* maailmaan (taulukko 1:a).

Taulukko 1. Oikeutusten maailmojen jakautuminen (%) hakkuille myönteisissä oikeutusvaateissa (lehtiartikkeliaineisto): a) Metsähallitus b) kaikki.⁵

	Toimijaryhmä/Oikeutus (%)	Kansalaisuus	Markkinat	Koti	Teollinen	Ekologia
a)	Metsähallitus (N=18)	22%	22%	-	94%	-
b)	Kaikki (N=28)	39%	39%	-	82%	-

Teollisen maailmaan nojaava hakkuiden oikeuttaminen vetosi luonnonvarasuunnitelmiin, joissa eri käyttömuodot on pyritty yhteensovittamaan ja joissa kiistan kohteena olevat alueet oli määritelty talousmetsiksi.

Alueen maankäyttöratkaisut on (...) linjattu vasta valmistuneessa Länsi-Lapin luonnonvarasuunnitelmassa jonka mukaan Yli-Muonion 8900 hehtaarin metsäalueesta metsätaloustoimet ovat mahdollisia 2500 hehtaarin alueella. (Metsähallituksen tiedote 2.1.2007.)

Tämän oikeuttamisen tavan taustalla ovat myös vakiintuneet metsänhoidolliset käytännöt, joilla luodaan tietynlaista metsää ja samalla ”erämaisyyden/luonnontilaisuuden” määritelmiä (Jokinen 2006, 210; 2004). Asetumalla tähän tieteellisen asiantuntijuuden perinteeseen ja näkökulmaan metsän uudistaminen, leimikoiden harvennukset ja metsän harvennushakut ovat perusteltuja.

Metsän metsätaloudellista ja -teollista käyttöä Lapin metsissä oikeutettiin myös painottamalla alan työllistäviä vaikutuksia ja kansantaloudellisia hyötyjä. Tämä näkyy siinä, miten hakkuista puolustavat oikeutukset kokonaisuudessaan jakaantuvat *kansalaisuuden*, *markkinoiden* ja *teollisen* maailmoja yhdistellen (taulukko 1:b). *Kansalaisuuden* maailmaan vetoava oikeuttaminen muistuttaa, että Metsähallitukselle kuuluva valtionmaiden käyttö-tarkoitusten vaaliminen ja hallinnointi ovat eduskunnan määrittelemiä. Lisäksi vedotaan metsäsektorin merkitykseen työllistäjänä ja sitä kautta edelleen kollektiivisen hyvän tuottajana. Metsäsektorin hyvinvointi yhdistetään mielellään koko Lapin tai koko Suomen etuun. Samalla painotetaan taloudellisia hyötyjä (*markkinoiden* maailma) ja eri maankäyttömuotojen yhteen sovittelua suunnitte-

lun keinoin (*teollisen* maailma). Tällä tavoin rakentuu tyypillinen hakkuista puolustava oikeutusten yhdistelmä, joka kiteytyy seuraavassa poliittikkoa siteeraavassa uutisartikkeli-lainauksessa:

Metsäteollisuus on 1,8 miljardin euron liikevaihdollaan Lapissa tärkein toimeentulon antaja. Elinvoimainen Suomi tarvitsee metsiään sekä teollisesti hyödynnettäväksi että sen muiden arvojen vuoksi. (...) Valtion metsiä hoitavalla Metsähallituksella on omat ohjeistot, joilla taataan, että metsän kaikki käyttömuodot otetaan huomioon. (LK 20.1.2007.)

Hakkuisiin kriittisesti suhtautuvia oikeuttamisvaateita lehtiartikkeliaineistossa esitettiin myönteisiä enemmän (yhteensä 55). Kriittiset vaateet nousivat enimmäkseen paikalliselta tasolta ja selkeimmäksi omaksi ryhmäkseen muodostuivat matkailutoimijat. Paikallisten toimijoiden lisäksi kriittisiä näkemyksiä esittivät muun muassa poliitikot ja tutkijat. (taulukko 2.) Paikallisten aktiivien, johon kuului kunnan viranomaisia, luonnonsuojelun ja poronhoidon edustajia sekä muita kuntalaisia, keskuudessa *kansalaisuuden*, *kodin* ja *markkinoiden* maailmat olivat yleisimpiä, vaikka myös *teollisen* ja *ekologian* maailmoihin viitattiin (taulukko 2: a). Matkailutoimijoiden esittämissä oikeutusvaateissa *markkinoiden* ja *kansalaisuuden* maailmat olivat puolestaan yleisimpiä (taulukko 2: b). Kaiken kaikkiaan enemmistö paikalliselta tasolta tulevista hakkuille kriittisistä oikeuttamisvaateista rakentui *kansalaisuuden*, *markkinoiden* ja *kodin* maailmoja yhdistelemällä (taulukko 2: c). Kriittisissä argumenteissa esiintyvät viittaukset *teollisen* maailmaan olivat läsnä lähinnä arvosteluna Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelun toimivuutta kohtaan.

Taulukko 2. Oikeutusten maailmojen jakautuminen (%) hakkuille kriittisissä oikeutusvaateissa: a) paikalliset aktiivit b) matkailutoimijat c) paikalliset aktiivit ja matkailu d) kaikki.

	Toimijaryhmä/Oikeutus (%)	Kansalaisuus	Markkinat	Koti	Teollinen	Ekologia
a)	Paikalliset aktiivit (N=25)	64%	32%	36%	12%	12%
b)	Matkailu (N=21)	67%	86%	14%	9%	-
c)	Paikalliset aktiivit + Matkailu (N=46)	65%	57%	26%	11%	7%
d)	Kaikki (N=55)	65%	58%	24%	11%	7%

Markkinoiden ja kansalaisuuden maailmojen korostuminen kertoo siitä, että metsätaloustoiminnan taloudellista kannattavuutta sekä yleistä hyvinvointia tuottavia vaikutuksia erityisesti Muoniossa kyseenalaistettiin laajalti. Huomio kiinnitettiin argumenteissa nimenomaan pohjoisiin metsiin, missä metsän uudistuminen on hidasta. Samalla muistutettiin, että kunnan pohjoisosan metsiä käytetään aktiivisesti muihinkin, niin ikään taloudellista hyötyä tuottaviin tarkoituksiin, kuten matkailuun:

Reilusta tuhannesta työpaikasta joka toinen on nyt suoraan tai välillisesti kiinni matkailussa. Metsureita on enää kaksi (...). Muoniossa lentokoneellinen ranskalaisia on arvokkaampi kuin rekkalastillinen tukkeja. (SK 31.1.2007.)

Puhumalla metsistä aiheutuvien taloudellisten menetysten tai hyötyjen (esimerkiksi puhtaasti puun arvon tai matkailun tuottamien tulojen) kautta pyritään julkinen keskustelu ja ratkaisun etsintä rajaamaan *markkinoiden* maailmaan. Kiista käydään tällöin ”yhteisellä maaperällä”, maailman sisäisenä *testinä*. Osapuolet ovat yhtä mieltä oikeuttamisen kriteereistä, vaikka olisivatkin eri mieltä niiden kriteerien täyttämistä. Ehdotettuja toimenpiteitä voidaan verrata ja niistä voidaan valita se, mikä tuottaa enemmän rahaa. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 44–45; myös Ylä-Anttila 2010, 153.) Kiistan rajaamisen yksi seuraus on, että se näyttäytyy julkisuudessa erityisesti matkailun ja metsätalouden välisenä intressiristiriitana. Neuvottelut ”metsien käyttöoikeudesta” nähtiin myös molemmille osapuolille mielekkäänä ratkaisuna:

Hakkuiden siirtäminen ei [Metsätalouden johtajan] mielestä ollut ”tässä vaiheessa” arvovaltatappio Metsähallitukselle. ”Edessä ei nyt ole suojelua vaan talouskeskustelu, jota käydään molempien osapuolten tuntemin talouden termein.” (KA 3.1.2007.)

Neuvotteluiden tuloksena syntynyt sopimus Metsähallituksen ja kahden matkailuyrittäjän välillä on ennakkotapaus Lapin metsien käytön historiassa. Sopu on kuitenkin väliaikainen: konkreettisesti sopimuksen määräajan vuoksi, mutta myös siksi, että se jättää käsittelemättä kiistan taustalla olleet syyt. Kunnan pohjoisosan metsillä on paikallisten keskuudessa monenlaisia merkityksiä ja arvoja. Metsien merkitys perinteisten elämäntapojen harjoittamisessa näkyi *kodin* maailmaan vetoavan oikeuttamisen (Taulukko 2:a) muodossa, ja korostui erityisesti paikallisten haastatteluissa. Metsien perinteiset käyttömuodot eivät ole ristiriidassa alueen muiden olemassaolevien käyttötapojen kanssa: metsät muodostavat sen maisemakokonaisuuden ja ympäristön, jossa toimivat yhtä aikaa niin matkailuyrittäjät kuin poronhoitajat, metsästäjät ja virkistyskäyttäjätkin. Metsien hakkaaminen näyttäytyi uhkana näiden kaikkien toimintatavoille. Yleisesti hyväksyttiin, että olemassa oleva elinkeinotoiminta tuo kuntaan työllisyyttä ja tuloja edistäen sitä kautta kunnan kollektiivista hyvinvointia. Säästämällä metsät hakkuilta nähtiin siis seuraavan hyvää niin *kansalaisuuden*, *markkinoiden* kuin *kodin* maailmojen kriteerien mukaan, minkä vuoksi hakkuita vastustettiin myös hyvin erilaisista lähtökohdista.

Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelun yhteydessä tuotiin esille metsien hakkaamisen pelätyt seuraukset matkailu- ja poroelinkeinoille sekä virkistyskäytölle. Metsähallituksen näkemyksen mukaan suunnitellut hakkuut eivät kuitenkaan uhanneet esimerkiksi matkailun toimintaa, sillä matkailijoiden ei katsota huomaavan eroa luonnonmetsän ja taolusmetsän välillä:

Keskiverto ulkomaalainen ei erota, onko lumen alla suo, järvi tai pelto saati sitten onko kyseessä talousmetsä tai vanha metsä. (Metsähallituksen Villi Pohjolan johtaja, LK 10.2.2007.)

Muoniolaiset matkailuyrittäjät puolestaan ovat jyrkästi eri mieltä, ja viittasivat aiheeseen haastatteluisia:

[J]os asiakkaita ajatetaan tietyissä maissa (...) jossa on ennen kahvisteltu ja sitte tullaa siitä ohi (...), ja asiakkaat havaitsee sen paikan ja siinon käynny päätehakkuu ja, son vielä pahimmas tapaukses (...) säätoauralla aurattu, niin kyllä sillä todellaki on merkitystä. (Matkailuyrittäjä.)

Haastatellut matkailuyrittäjät pyrkivät perustelemaan näkemyksensä vetoamalla omaa työtään koskevaan asiantuntemukseen. Hakkuiden myötä maisema muuttuisi ja siten muuttuisivat myös elinkeinon mahdollisuudet toimia alueella, sillä maisema on keskeinen osa matkailijalle tarjottua toiminnallista luontoelämystä. Tällainen matkailuyrittäjien käytännön tieto liittyy Muoniossakin harjoitetun luontomatkailun erityispiirteisiin. Safariohjelmalvelut ovat tuotteita, joissa oppaat rakentavat asiakkaan luontokokemuksen yhdessä maiseman kanssa, toimimalla siinä maisemassa.⁶

Metsähallituksen näkemyksen mukaan suunnitellut hakkuut eivät kuitenkaan olisi voineet vaikuttaa matkailun toimintaan siksi, että matkailuyrittäjillä ei ollut olemassa olevia reittejä tai sopimuksia kiistanalaisilla alueilla. Luonnonvarasuunnitelmia tehtäessä matkailun toiminta pelkistyi siis sovittuihin reitteihin ja alueisiin, jotka ympäröivät matkailukeskuksia, eikä matkailuyrittäjien omaa työtään koskevaa asiantuntemusta huomioitu.

Joulukuun lopulla 2006 järjestetty mielenosoitus Metsähallituksen hakkuusuunnitel-

mia vastaan oli julkinen protesti, jossa kulminoitui hyvin erilaisista lähtökohdista tulevien kuntalaisten näkemykset pitkälti yhtenäisenä rintamana. Tämä ei olisi ilman oikeuttamisen maailmojen välistä kompromissia ollut mahdollinen. Matkailun taloudellisesti vahva asema kunnassa kuitenkin mahdollisti sen, että ratkaisun etsintä siirrettiin Metsähallituksen kanssa yhteiselle maaperälle, *markkinoiden* maailmaan. Asetelma, johon kiista helmikuun lopulla 2007 päättyi, oli kuntalaisilla vielä tuoreessa muistissa, kun tuulivoimahanketta Mielmukkavaaraan alettiin suunnitella.

MIKSI TAISTELLA TUULIMYLLYJÄ VASTAAN?

Kun maksulliseen sopimukseen matkailuyrittäjien ja Metsähallituksen välillä päästiin, metsäalue rauhoitettiin hakkuilta vuoteen 2017 asti. Keskustelu maankäytön hallinnasta laantui sillä erää ja siirtyi käynnissä olleeseen Tunturi-Lapin maakuntakaavoitusprosessiin. Mielmukkavaara kiisteltujen metsien lähellä merkittiin maakuntakaavassa vanhan seutukaavan mukaisesti mahdolliseksi tuulivoiman rakentamisen alueeksi. Maakuntakaavoituksen yhteydessä tuulivoimamerkintä ei herättänyt suuria tunteita. Muoniossa oli totuttu Olostunturin tuulivoimaloihin, eikä kaavamerkintä itsessään tarkoittanut kuntalaisten mielissä vielä mitään konkreettista, ennen kuin syksyllä 2008 (LK 20.9.2008) julkaisiin tieto suunnitteilla olevasta tuulivoimahankkeesta Mielmukkavaaraan. Suunnitellut tuulivoimalat olisivat toteutuessaan noin kolminkertaisia Oloksen voimaloihin verrattuna ja näkyisivät parhaimmillaan Pallastuntureille asti. Hankkeen toteuttaja katsoi Mielmukkavaaran olevan ihanteellinen paikka rakentaa tuulivoimaa, sillä vaaran lähetyvillä ei juurikaan ole loma- tai muuta asutusta, eikä alueella ole merkittäviä ennalta määriteltyjä luontoarvoja: vaaran metsät ovat metsätalouden piirissä ja se sijaitsee kaukana kansallispuistosta, lisäksi tuuliolosuhteet ovat hyvät ja vaara on tasalakinen. (*Mielmukkavaaran tuulipuisto: Ympäristövaikutusten arviointiselostus* 2010. Jatkossa viitteissä YVA.)

YVA-laki (YVAL 1994/468, 1§, Finlex 1994) asettaa YVA-menettelyn tavoitteet,

joissa kansalaisten osallistaminen on yksi osa. Osallistamisen konkreettiselle toteuttamiselle YVA-laki määrittelee kuitenkin kohtuullisen pienet minimiehdot eli jättää käytännössä toteuttajalle suuren liikkumavaran (Jantunen & Hokkanen 2010; Hokkanen 2007). Mielmukkavaaran YVA-selostuksessa huomioitavat vaikutukset tiivistetään kohdistuvan 1) maisemaan, 2) luonnonoloihin, 3) poroelinkeinon, 4) matkailuun, 5) meluun sekä 6) ihmisten elinoloihin ja viihtyvyyteen (YVA 2010, 10). YVA:ssa tuotetaan tietoa, joka perustuu luonnontieteellisiin selvityksiin sekä erilaisiin vaikutusten arviointeihin. Maisemaan ja kulttuuriympäristöön sekä elinkeinon (tässä tapauksessa erityisesti matkailuun ja poronhoitoon) ja aluetaloutteen kohdistuvat vaikutukset tarkastellaan erillisinä. (YVA 2010, 75–91, 148–165, 169–172.)

YVA-selostuksessa todetaan, että tuulivoimaloiden rakentamisen merkittävimmät vaikutukset kohdistuvat alueen maisemaan (YVA 2010, 91). Selostuksessa esitetään, että tuulivoimalat eivät

paikallisella tasolla, vaan sitä vastustettiin kii-vaasti ensimmäisestä esittelytilaisuudesta lähtien. Vastustavat muoniolaiset keräsivät muun muassa noin 300 nimen adressin, joka toimitettiin kunnan päättäjille. YVA-selostuksen valmistumisen jälkeen toukokuussa 2010 leh-dissä hanketta kommentoitiin näin:

Miksi pitää rakentaa tuollaiset myllyt Muonion korkeimmalle vaaralle, jonka vieressä olevasta alueesta me maksamme rauhoitusrahaa, jotta se pysyy erämaana. (...) myllyt näkyisivät joka paikkaan tuota aluetta, jossa me toimimme ja maksamme sen maiseman säilymisestä. (Matkailuyrittäjä, LK 27.5.2010.)

Kriittisissä argumenteissa tuulivoiman rakentaminen tulkittiin siis alusta asti samanlaisiksi uhkaksi matkailun toimintaedellytyksille kuin Mustavaaraan suunnitellut metsähakkuut. Voimaloita vastustettiin myös samoilla oikeuttamisen yhdistelmillä, mikä näkyi sekä lehti-artikkeleissa että haastatteluissa. Olen eritel-lyt lehtiartikkeliaineistosta Mielmukkavaaran tuulivoimahankkeeseen liittyen yhteensä 27

Taulukko 3. Tuulivoimahankkeelle a) myönteisten b) kriittisten oikeutusten jakautuminen maailmoittain ja c) kriittisistä argumenteista matkailuyrittäjien osuus.

	Toimijaryhmä/Oikeutus (%)	Kansalaisuus	Markkinat	Koti	Teollinen	Ekologia
a)	Yhtiö/Metsähallitus/ YVA-Konsultti (N=12)	42%	8%	-	50%	42%
b)	Paikalliset (N=15)	73%	53%	27%	47%	-
c)	Matkailu (N=9)	56%	33%	11%	44%	-

estä matkailun operatiivista toimintaa suoraan, vaan vaikutus on välillinen erämaavaikutelman heiketessä maisemallisen muutoksen myötä. Edelleen selostuksessa painotetaan, että käytännössä vaikutus kohdistuu vain osaan kokonaismatkailijamääristä ja että on epäselvää, miten matkailijat yksilöinä suhtautuvat ja asennoituvat tuulivoimaloihin. (YVA 2010, 167.)

Mielmukkavaaran YVA-menettelyssä panostettiin vuorovaikutteisuuteen. Tämä ei kuitenkaan lisännyt hankkeen hyväksyttävyyttä

oikeuttamisvaadetta. Tuulivoiman rakentamiselle myönteisiä oikeuttamisvaateita (N=12) esittivät tuulivoimayhtiö, Metsähallituksen Laatumaa sekä tuulivoimahankkeen YVA:a tekevä konsulttiyhtiö. Kriittisiä oikeuttamisvaateita (N=15) esittävien ryhmässä (kunnan viranomaisia, matkailuyrittäjiä ja muita kuntalaisia) korostuivat jälleen matkailuyrittäjien esittämät argumentit (N=9). (Taulukko 3.)

Tuulivoimaan kriittisesti suhtautuva oikeuttaminen painottuu samoihin oikeuttamisen

maailmoihin kuin metsäkiistan aikana, ja oikeuttamisvaateet rakentuvat *kansalaisuuden*, *markkinoiden* ja *kodin* maailmoja yhdistellen (taulukko 3: b). Matkailun edustajilla oikeutukset nojaavat jälleen erityisesti *kansalaisuuden* ja *markkinoiden* maailmojen yhdistelmille (taulukko 3:c). Luontomatkaillen tukeminen nähdään kunnassa yhteisesti sovituksi tavoitteeksi; lisäksi muistutetaan sen työllistämisen kautta tulevista hyödyistä ja kiistetään tuulivoiman taloudelliset edut kunnalle:

Maisemallisesti arvokkaan alueen uhraaminen teholtaan niin pienen tuulivoimala-alueen vuoksi on käsittämätöntä. (...) Luontomatkaillu on ollut kunnassa päätavoitteena yli kymmenen vuoden ajan. Myllyistä saatavan muuttaman kymppitonni kiinteistöverojen toivossa kunnan ei pitäisi unohtaa matkailuyrittäjien tuomia euroja ja verotuloja. (Matkailuyrittäjä, LK 1.4.2009.)

Teollisen maailmaan kuuluva oikeuttaminen korostuu molemmiin puolin esitetyissä oikeutusvaateissa, sillä sitä käytetään lähes puolessa kaikista oikeutuksista. Tuulivoimalle myönteiset argumentit viittaavat yleensä tehtyyn ympäristövaikutusten arviointiin ja vetoavat matkailun ja tuulivoiman yhteensovittamisen mahdollisuuteen suunnittelun keinoin. Kriittiset argumentit pyrkivät puolestaan kiistämään tämän. Tässä mielessä tuulivoiman rakentamiseen liittyvä kiista näyttäytyy siis *teollisen* maailman sisäisenä testinä.

Toisaalta tuulivoimamyönteiset argumentit yhdistelevät erityisesti *kansalaisuuden* ja *ekologian* maailmoja (taulukko 3:a). Suomen ilmasto- ja energiastrategia on yhdessä sovittu sopimus, jonka toteutumiseen myös Muonion kunnan katsotaan olevan velvollinen osallistumaan:

Perusteluna tuulipuiston rakentamiselle on (...) Suomen ilmasto- ja energiastrategia. (Tuulivoimayrityksen edustaja, LK 1.4.2009.)

Kyseessä on siis oikeutusyhdistelmä, jonka mukaan kunnioittamalla *kansalaisuuden* maailman arvoa seuraa hyvää myös *ekologian* maailmassa.

Haastatteluaineiston analyysi tukee taulukossa 3 esitettyä lehtiartikkeliaaineiston pohjalta nousevaa oikeuttamisten jakaumaa: kriitti-

set argumentit yhdistelevät *kansalaisuuden*, *markkinoiden* ja *kodin* maailmoja, myönteiset argumentit nojaavat *teollisen* maailmaan tai yhdistelevät *kansalaisuuden* ja *ekologian* maailmoja. Haastattelujen perusteella tuulivoiman rakentamiseen liittyvä kiista näyttäytyy vielä vahvemmin *teollisen* maailman sisäisenä. Kriittisissä näkökulmissa haastetaan YVA-selostuksessa esitettyjä vaikutusten arviointeja tukeutumalla oman elinkeinon harjoittamiseen liittyvään asiantuntemukseen ja tietämykseen. Haastatellut tuovat esille sitä, miten erämaisen maiseman muutos vaikuttaa merkittävällä tavalla matkailun käytäntöihin:

[N]e alkaa hallitseen tätä koko maisemaa, et (...) semmoselta sielukkaalta luontomatkaillulta ja muutaman päivän eräretkiltä, et ne myllyt paistaa joka kulmalta silmiin siellä (...) vie sitä uskottavuutta tällömseltä luontomatkaillulta. (Matkailuyrittäjä.)

Tuulivoimarakentaminen kytketään myös vahvasti samankaltaiseksi uhkaksi kuin metsähakkuut:

[K]oko ajan näät sen tuulimyllyn siinä niin, sie käsität et (...) sie pyörit (...) samassa mettäsäärkkeessa, periaatteessa ympyrää. Sillon (...) samanlainen merkitys ku, niille kapeille käytäville (...) mistä menee reitti, tässä on puut ja kahen puolen on hakkuuaukea. (...) et ei (...) tämmöseen erämaiseen luontoon, niin ei ne tuulimyllyt, kyllä ne hyppää silmille sieltä. (Kunnan viranomainen.)

Pelkästään erämaisen alueen muutos on monille muoniolaisille riittävä syy vastustaa Mielmukkavaaran rakentamista, mikä kävi ilmi jo metsäkiistan aikana: Pohjoisosien metsät sisältävät muoniolaisille merkityksiä, joissa kulminoituvat myös *kodin* maailman keskeiset arvot. Ihmisten käytännöt ja toiminta kutovat alueelle tiiviin merkitysten verkoston, johon metsähakkuu tai tuulivoimalapuisto toteutuessaan tekee repeämän. Siksi ne koetaan uhkaksi perinteiselle elämäntavalle.

Mielmukkavaaran rakentamiseen kriittisesti suhtautuvilla oikeuttamisvaateilla pyritään siis ensinnäkin kiistämään YVA:ssa tehtyjen arviointien kattavuus tai todenperäisyys sekä tuomaan esille kokonaisvaltaisempaa maisemakäsitystä ja sen merkitystä sekä matkailun toimintaympäristönä että ihmisten elinym-

päristönä. Tuulivoimalle myönteisillä oikeutusvaateilla pyritään puolestaan oikeuttamaan rakentaminen vetoamalla tehokkaaseen suunnitteluun, jonka avulla matkailun toiminta ja tuulivoimaloiden maisemahaitat voitaisiin yhteensovittaa, tai vetoamalla YVA:iin, jonka mukaan negatiiviset vaikutukset matkailun toimintaedellytyksiin ovat vähäisiä tai vaikeasti ennalta arvioitavia (*teollinen oikeutus*).

Kun maisemaa tarkastelee oikeuttamispuheen osana, voi erotella kolme erilaista maisemäkäsitystä. Tuulivoiman rakentamista puolustava puhe nojaa pitkälti samaan käsitykseen kuin YVA:ssa esiintyvä ja tunnistettava maisemäkäsitys:

1) maisema nähdään *kuvana*, joka koostuu erilaisista fyysisistä luonnon piirteistä ja toisaalta mahdollisesta rakennetusta ympäristöstä.

Tähän sisällytetään ihmisten kokemukset maisemasta subjektiivisina käsityksinä ja mielipiteinä. Rakentamista vastustavasta oikeuttamispuheesta puolestaan on erotettavissa kaksi muuta käsitystä maisemasta:

2) maisema osana matkailun *tuottamaa luontoelämystä* ja 3) maisema *toiminnallisena ja kokemuksellisena ympäristönä*.

Kohdat 2) ja 3) kertovat ihmisten kokemuksellisesta maisemasta, jossa *kulttuuri- ja luonnonmaisemaa* ei eroteta toisistaan. Tällöin maisema koostuu ja tulee ymmärtää sekä luonnossa olevien ominaispiirteiden että näihin sitoutuneiden kulttuuristen ja sosiaalisten käytäntöjen kautta. (Ingold 2000, 89–199; Jokinen 2004, 29.) Maisema on erottamaton osa matkailutyön käytäntöjä ja toimintaympäristöä, jossa luodaan matkailijoille luontoelämyksiä. Se on myös osa sitä kokemuksellista ympäristöä, jossa ihmiset elävät. Maisemäkäsitykset 2) ja 3) näyttävät muoniolaisten perusteluissa sulautuvan lähelle toisiaan. Paikalliset esittävät oman elinympäristönsä yhä vahvemmin myös matkailun toimintaympäristönä, mikä näkyy julkisissa oikeuttamisissa *kansalaisuuden*, *markkinoiden* ja *kodin* maailmojen yhdistelmissä. YVA-menettelyssä näitä näkemyksiä ei kyetä riittävästi ottamaan huomioon. Tuulivoimaloiden myötä tuleva maiseman muutos näyttäytyi kuntalaisille uhkana niin työllisyydelle, kunnan taloudelle kuin

perinteisille elämäntavoillekin, minkä vuoksi kiistan vieminen julkiselle areenalle nähtiin vaivan arvoisena. Muonion kunnanvaltuusto hylkäsikin 8.10.2012 tuulivoiman rakentamiseen liittyvän asemakaavaehdotuksen sekä kaavan toteuttamiseen liittyvän korvaussopimuksen. Hylkäyksen perusteina luetellaan muun muassa matkailualan yritysten toimintaedellytysten ja yleisen asumisviihtyvyyden säilyttäminen. (Muonion kunnanvaltuuston pöytäkirja 8.10.2012.)

LOPUKSI

Olen kahden tapauksen avulla tarkastellut sitä, kuinka julkisen oikeuttamisen kautta prosessoidaan luonnonvarojen käyttöön liittyviä ristiriitoja ja vaikutetaan päätöksentekoon laajassa mielessä. Olen myös tuonut esille, miten tieto konkreettisisa ympäristön hallintaan liittyvissä prosesseissa kiinnittyy oikeuttamisen maailmoihin. Tapauksissa keskeisimmät oikeuttamisen maailmat ovat: *markkinoiden* (taloudelliset hyödyt), *teollisen* (asiantunteva ja tehokas suunnittelu), *kansalaisuuden* (yhdessä päätetyt strategiat ja kollektiivinen – erityisesti paikallinen – hyvinvointi sekä elinkeinon harjoittamisen oikeus), *kodin* (perinteet) sekä *ekologian* (luonnon monimuotoisuus) maailmat. Kaksi viimeisintä eivät yleensä yksin ole riittävän vahvoja oikeuttamaan toimintaa, vaan ne esiintyvät yhdisteltyinä muiden maailmojen kanssa. Tiedon ja oikeuttamisen maailmojen yhteenkietoutuneisuus näkyy esimerkiksi siten, että *markkinoiden* maailmassa pätevänä pidetään tietoa, joka esitetään ennakoituina tai laskettavissa olevina taloudellisina hyötyinä. *Teollisen* maailman sisällä asiantuntijuus ja tietäminen voidaan perustella kiinnittymällä erilaisiin tieteellisiin perinteisiin tai tieteen sisällä vakiintuneisiin käytäntöihin. *Kodin* maailmassa tietäminen ja tieto puolestaan rakentuu perinteessä, yleensä sukupolvien yli menevässä, kokemuksellisessa ja käytännöllisessä suhteessa ympäristön kanssa. Metsäkiistan tapauksessa kamppailu oikeutetusta tiedosta käytiin lopulta *markkinoiden* maailman sisällä, mikä mahdollisti väliaikaisen ratkaisun löytymisen. Mielmukkavaaran tuulivoiman tapauksessa oikeuttaminen siirtyi enemmän *teollisen* maailman sisälle. Myös

metsäkiistan yhteydessä kiistaa käytiin *teollisen* maailmassa, kun Metsähallituksen suunnitellujärjestelmiä ja asiantuntijuutta haastettiin ja kritisoitiin sekä pyrittiin korostamaan omaan elinkeinon liittyvän toiminnan asiantunte-
musta. Tuulivoiman kohdalla kritiikki kää-
nettiin YVA:iin sekä hanketta toteuttavan ta-
hon suuntaan.

Tapauksissa on kiinnostavaa, miten kaksi eri-
laista ympäristöhanketta näyttäytyy samanlai-
sena uhkana paikalliselta tasolta tarkasteltuna.
Ympäristöhankkeita Muoniossa vastustettiin
ja vastustetaan jatkossakin siksi, että toteu-
tuessaan hankkeet muuttavat alueella olemas-
sa olevia käytäntöjä: virkistyskäyttäjien, mat-
kailuyrittäjien, poronhoitajien ja metsästäjien
alueen käyttöä. Kunnan pohjoisosan metsiä
puolustetaan vetoamalla *kansalaisuuden, mark-
kinoiden ja kodin* maailmojen arvoihin ja näi-
den yhdistelmiin. Kuten edellä on jo todettu,
tällainen kompromissi maailmojen välillä on
mahdollinen, koska matkailutoiminta, poron-
hoito ja muut perinteiset käyttömuodot
sekä niin kutsuttu virkistyskäyttö eivät ole
toimintatavoiltaan vakavasti ristiriidassa kes-
kenään, vaan ne sulautuvat jossain määrin
toisiinsa. Oikeuttamisen maailmoja yhdis-
telemällä suunnitellut maankäyttöhankkeet
voidaan esittää uhkana kunnan kokonaisval-
taiselle hyvinvoinnille: työllisyydelle, talou-
delle ja perinteisten luonnonkäyttömuotojen
harjoittamiselle.

Muoniossa maisemaan ja ympäristöön kiin-
nitty työhön liittyvien käytäntöjen ja pe-
rinteisten elämäntapojen kautta kokemus-
peräistä ja käytännöllistä tietoa, jota voidaan
oikeuttamispuheessa kiinnittää *kodin ja teol-
lisen* maailmojen kriteereihin. Tarkasteluni
kohteena olivat epäsuorasti myös molempien
luonnonvarahankkeiden osallistavat proses-
sit tiedon tuottamisen ja yhteensovittamisen
käytäntöinä eli se, miten onnistuneesti paik-
allisesta ympäristöstä ja olosuhteista, ihmisten
omaa elinympäristöä koskevista kokemuksis-
ta, tuotettiin päätöksentekijöille tietoa. Tapa-
usten tarkastelu osoittaa, että kyseessä olevat
viralliset osallistavat prosessit eivät tunnista-
neet paikalliselta tasolta nousevaa kokemus-
peräistä tietoa ja toimivat siinä mielessä varsin
puutteellisesti *tietokäytäntöinä*. Tästä kertoo

osaltaan myös se, että molemmissa tapauksis-
sa kansalaiset siirtyivät virallisten osallistavien
prosessien ulkopuolelle ja pyrkivät suoraan
vaikuttamiseen. Metsäkiistan aikana mielen-
osoitus nähtiin viimeisenä keinona vaikuttaa
ja estää suunnitellut hakkuut. Mielmukka-
vaaran YVA-menettelystä huolimatta muo-
niolaiset keskittivät halunsa vaikuttaa päätök-
sentekoon keräämällä hanketta vastustavan
adressin.

Viralliset maankäytön suunnittelun prosessit,
kuten Metsähallituksen luonnonvarasuun-
nittelu, hankkeiden ympäristövaikutusten
arviointi tai erilaiset kaavoitusmenettelyt,
näyttäytyvät kansalaisen näkökulmasta usein
jokseenkin raskaina ja toivottomina kamp-
pailuina, jossa vastassa on järkälemäinen ”vi-
hollinen”. Kansalaisten kokemusperäinen ja
käytännöllinen tieto noteerataan ja kirjataan
luonnonvarasuunnitelmiin ja YVA-selostuk-
seen subjektiivisina näkemyksinä ja intressi-
sidonnaisina (yksittäisinä) mielipiteinä, ei tie-
tona. Tästä seuraa, että osallistuminen koetaan
usein ”taisteluksi tuulimyllyjä vastaan”, eikä
vaikuttamiseen virallisten kanavien kautta
uskota. Sen sijaan suunnittelevan tahon ja
ympäristöviranomaisten omaama ja hallin-
noima tieto, joka on tuotettu vakiintuneiden
ja tunnustettujen käytäntöjen kautta, on jo
ansainnut tiedon aseman. Se on tietoa, jota
kiinnitetään *teollisen* maailman kriteereihin ja
sitä käytetään yhtä lailla oikeuttamispuheen
osana, kun tavoitellaan tiettyjä poliittisia (ar-
vosidonnaisia) päämääriä. Pyrkimys haastaa
tämä vakiintunut käsitys tiedosta nousee esiin
erityisesti haastatteluissa, joissa kiistat näyttäy-
tyvät enemmän *teollisen* maailman sisäisinä.
Asiantuntijuuden ja osaamisen käsityksiä, eli
myös tiedon itsensä kriteerejä ja tietämisen
tapoja, pyritään laajentamaan, samalla kun
suunnittelevan tahon asiantuntijuutta haasta-
tetaan tai sen totuudenmukaisuutta kiistetään.

Muoniolaisten tapa vastustaa tarkastellun kal-
taisia ympäristöhankkeita virallisten kanavien
ulkopuolella kieli epäluottamuksesta viralli-
sia osallistamisprosesseja sekä niitä toteuttavia
tahoja kohtaan. Pyrkimys suoraan vaikutta-
miseen kyseenalaistaa totutun tavan toimia
sekä puitteet, joissa toimitaan. Se avaa myös
mahdollisuuden ottaa huomioon toisenlaista

tietoa ja muuttaa totuttuja tiedon tuotannon tapoja. Hankkeet muuttavat ihmisten kokemuksellista ympäristöä ja maisemaa sekä mahdollisuuksia harjoittaa elinkeinotoimintaa ja perinteisiä elämäntapoja, ja tätä viestiä välitetään päätöksentekoon julkisen oikeuttamisen kautta. Yhdistelemällä oikeuttamisen maailmoja ja käymällä kiistaa oikeuttamisen maailmojen sisällä pyritään vaikuttamaan päätöksentekoon ja etsimään laajasti hyväksytyä ratkaisua. Julkisen oikeuttamisen analyysi tarjoaa hyvän menetelmän arvioida ja ymmärtää erilaisia julkisia ympäristönkäyttöön liittyviä prosesseja sekä luonnonvarakiistoja. Lisäksi, koska tieto ympäristöstä kiinnittyy oikeuttamisen maailmoihin, maailmojen erittely ja tarkastelu mahdollistaa *erilaisten tietojen* tarkastelun. Tässä mielessä JOA on yksi keino lähestyä ja saada tietoa paikallisista tavoista olla tekemisissä ympäristön kanssa, eli myös käytännöllisestä ja kokemuksellisesta tiedosta, jota oikeuttamispuheessa pyritään tuomaan päätöksenteon piiriin. Erilaisten tietojen huomioiminen ja tasavertaisempi mukaan ottaminen suunnittelussa ja päätöksenteossa vähentäisi ympäristön käyttöön liittyviä ristiriitoja ja konflikteja. Oikeuttamisen maailmojen teoriassa olisi siten aineksia kehittää maankäytön suunnittelun ja hallinnan sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä.

KIITOKSET

Tutkimus on toteutettu Lapin yliopiston tutkimushankkeessa Tieto ympäristön käytön suunnittelussa ja päätöksenteossa (EAKR).

VIITTEET

- 1 Lehtitartikkeleja (55): (LK) *Lapin Kansa* (31), (PS) *Pohjolan Sanomat* (5), (HS) *Helsingin Sanomat* (6), (K) *Kaleva* (3), (SK) *Suomen Kuvalehti* (2), (SL) *Suomen Luonto* (1), (MT) *Maaseudun tulevaisuus* (1), (LL) *Luoteis-Lappi* (1). Uutisartikkeleja (39), mielipidekirjoituksia (6), pääkirjoituksia (2), alakerta-/vieraskynäkirjoituksia (2), muita (1) ja Metsähallituksen tiedotteita (5)
- 2 Haastattelut (9): Metsähallitus (1), kansalaisaktiivi (2), media (1), kunnan viranomainen (2), matkailuyrittäjä (2), poronhoito (1).
- 3 Maaliskuulta 2008 huhtikuulle 2011 *Lapin*

Kansasta (uutisartikkeleja 9), sekä Ylen nettisivuilta (3 uutista).

- 4 Haastattelut (10): media (1), kansalaisaktiivi (2), kunnan viranomainen (2), matkailuyrittäjä (2), hankkeen toteuttaja (1), valvova viranomainen (1), poronhoito (1)
- 5 N = oikeuttamisvaateiden yhteismäärä. Oikeutusten yhteenlaskettu osuus on enemmän kuin 100 %, koska yksi vaade voi sisältää yhden tai useamman oikeutuksen. Taulukkojen prosentit kuvaavat oikeuttamisen maailmojen ilmestymistiheyttä esitetyissä argumenteissa kokonaisuutena.
- 6 Luontomatkailua etnografisesti tutkinut Outi Rantala (2011, 15) painottaa myös, että luontokokemuksen tuottamisessa metsän erilaisten käsittelymuotojen ohella keskiöön nousevat matkailuyritysten suunnittelemat tuotteet ja erityisesti oppaiden tekemä työ.

KIRJALLISUUS

- Alatalo, Marja & Åkerman Maria (2011) Tietokäytännöt ja hallinnan politiikka. Teoksessa Marja Alatalo & Maria Åkerman (toim.) Tieto Hallinnassa: Tietokäytännöt suomalaisessa yhteiskunnassa. Vastapaino, Tampere, 17–38.
- Asikainen, Eveliina & Jokinen, Ari (2008) Kaupunkiluonnon hallinnan utopia. *Alue ja Ympäristö* 37:2, 49–62.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (2006) On Justification: Economies of Worth. Princeton University Press, Princeton.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1999) The Sociology of Critical Capacity. *European Journal of Social Theory* 2:3, 359–377.
- Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (2002) Osallisuuden jäljillä. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osajat: Kansalaiset kaupunkisuunnittelussa. Gaudeamus, Helsinki, 7–17.
- Bäcklund, Pia (2002) Miten kuulla asukasta? Kaupunkitila ja osallisuuden haasteet. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osajat: Kansalaiset kaupunkisuunnittelussa. Gaudeamus, Helsinki, 141–157.
- Bäcklund, Pia (2007) Tietämisen politiikka. Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa. Yliopistopaino, Helsinki.

- Finlex (1994) Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä. YVAL 1994/468 10.6.1994/468. http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/1_9940468 (Luettu 24.10.2013).
- Finlex (1999) Suomen perustuslaki 1999/731 11.6.1999/731. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> (Luettu 24.10.2013).
- Heinonen, Petri, Karjalainen, Harri, Kaukonen, Maarit & Kuokkanen, Panu (2004) Metsätalouden ympäristöopas. Metsähallitus, Helsinki.
- Hiltunen, Veikko, Paalamo, Päivi, Rautiainen, Matti & Vaara, Ilkka (2006) Länsi-Lapin luonnonvarasuunnitelma. Kausi 2006–2015. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 58, Helsinki.
- Hokkanen, Pekka (2007) Kansalaisosallistuminen ympäristövaikutusten arviointimenetellessä. Tampere University Press, Tampere.
- Huikuri, Suvi (2011) Kiista ilmastosta. Uuden ilmastopimuksen oikeutukset Helsingin Sanomissa ja The Times of Indiassa vuosina 2005–2008. *Sosiologia* 48:1, 52–66.
- Ingold, Tim (2000) *The Perception of the Environment: Essays in livelihood, dwelling and skill*. Routledge, London & New York.
- Jantunen, Jorma & Hokkanen, Pekka (2010) YVA-Lainsäädännön toimivuusarviointi – Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn toimivuus ja kehittämistarpeet. Suomen ympäristö 18/2010. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Jokinen, Ari (2004) Luonnonvarojen käytön ja dynamiikan hallinta yksityismailla. *Acta Universitatis Tamperensis*; 1045, Tampere University Press, Tampere.
- Jokinen, Ari (2006) Standardization and Entrainment in Forest Management. Teoksessa Yrjö Haila & Chuck Dyke (toim.) *How Nature Speaks: The dynamics of the human ecological condition*. Duke University Press, Durham & London, 198–217.
- Kyllönen, Simo & Raitio, Kaisa (2004) Ympäristöriidat ja niiden hallinta: puuntuotannon ja poronhoidon välinen konflikti Inarissa. *Alue ja Ympäristö* 33:2, 3–20.
- Lapin liitto (2010–2011) Lappi lukuina. http://www.lapinliitto.fi/lapin_liitto/lappi_lukuina (Luettu 27.2.2012).
- Leino, Helena (2008) Kansalaisosallistuminen kaupunkisuunnittelussa: Rajaorganisaatioita vai hybridien hallintaa. *Alue ja Ympäristö* 37:2, 41–48.
- Leino, Helena (2011) Kirkkojärvi karkaa luokituksesta: Asiantuntijatiedon haavoittuvuus. Teoksessa Marja Alastalo & Maria Åkerman (toim.) *Tieto Hallinnassa: Tietokäytännöt suomalaisessa yhteiskunnassa*. Vastapaino, Tampere, 221–237.
- Loikkanen, Teppo, Simojoki, Timo & Wallenius, Pauli (1997) Osallistavan suunnittelun opas luonnonvara-ammattilaisille. Metsähallitus, Vantaa.
- Luhtakallio, Eeva & Ylä-Anttila, Tuomas (2011) Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisenä tutkimusmenetelmänä. *Sosiologia* 48:1, 34–51.
- Mielmukkavaaran tuulipuisto: Ympäristövaikutusten arviointiselostus (YVA) (2010) WPD Finland Oy, Pöyry, Metsähallitus Laatumaa.
- Muonion kunta. www.muonio.fi (Luettu 27.2.2012).
- Muonion kunnanvaltuuston pöytäkirja 8.10.2012. <http://www.muonio.fi/fi/hallinto/kunnanvaltuusto/poytakirjat.html> (Luettu 24.10.2013).
- Peltonen, Lasse, Hirvonen, Jukka, Manninen, Rikhard, Linjama, Hannes & Savikko Riitta (2006) Maankäytön konfliktit ja niiden ratkaisumahdollisuudet – Suomalaisen nykytilan kartoitus. Suomen ympäristö 12, Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Peuhkuri, Timo (2004) Tiedon roolit ympäristökiistassa – Saaristomeren rehevöityminen ja kalankasvatus julkisen keskustelun ja päätöksenteon kohteena. *Painosalama Oy*, Turku.
- Raitio, Kaisa (2003) Osallistumisestako oikeudenmukainen ratkaisu metsäkiistoihin? Teoksessa Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (toim.) *Oikeudenmukaisuus ja ympäristö*. Gaudeamus, Helsinki, 195–212.
- Raitio, Kaisa (2008) ”You can’t please everyone” – Conflict management practices, frames and institutions in Finnish state forests. *Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja* nro 86, Joensuu.
- Rantala, Outi (2011) Metsä matkailukäytös: Etnografinen tutkimus luonnossa opastamisesta. *Acta Universitatis Lapponiensis* 217, Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi.

- Ratamäki, Outi (2009) Yhteiskunnallinen kestävyys ja hallinta suomalaisessa susipolitiikassa. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, no 94, Joensuu.
- Saaristo, Kimmo (2000) Avoin asiantuntijuus. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 66, Jyväskylä.
- Sandström, Olli, Vaara, Ilkka, Kamula, Pasi, Karvonen, Lauri, Keränen, Matti, Kokkonen, Sakari, Murtoniemi, Sakari, Partanen, Tapani, Salmi, Juha, Tormilainen, Mikko & Vaara, Marja (1999) Länsi-Lapin luonnonvarasuunnitelma. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 22, Helsinki.
- Sarkki, Simo (2008) Forest Dispute and Change in Muonio, Northern Finland. *Journal of Northern Studies* 2:2, 9–29.
- Thévenot, Laurent, Moody, Michael & Lafaye, Claudette (2000) Forms of valuing nature: arguments and modes of justification in French and American environmental disputes. Teoksessa Michèle Lamont & Laurent Thévenot (toim.) *Rethinking Comparative Cultural Sociology: Repertoires of Evaluation in France and the United States*. Cambridge University Press, Cambridge, 229–272.
- Thévenot, Laurent (2002) Which road to follow? The Moral complexity of an ‘equipped’ humanity. Teoksessa John Law & Annemarie Mol (toim.) *Complexities: Social Studies of Knowledge Practices*. Duke University Press, Durham & London, 53–87.
- Thévenot, Laurent (2011) Oikeutettavuuden rajat: Yhteiselämää koossapitävät sidokset ja niiden väärinkäyttö. *Sosiologia* 48:1, 7–21.
- Wagner, Peter (1999) After Justification – Repertoires of Evaluation and the Sociology of Modernity. *European Journal of Social Theory* 2:3, 341–357.
- Ylä-Anttila, Tuomas (2010) Poliitiikan paluu: Globalisaatioliike ja julkisuus. Vastapaino, Tampere.